

Югозападен университет „Неофит Рилски“

РЕЦЕНЗИЯ

за докторската дисертация на тема
„Видео инсталации в публична среда”
на Лили Джагарова
Югозападен университет „Неофит Рилски”,
Факултет по изкуствата,
научен ръководител доц. Костадин Бонев

Рецензент: професор д-р Йоана Спасова-Дикова от Институт за изследване на изкуствата – БАН, сектор „Театър”.

I. Кратки биографични данни за кандидата

Дисертантката Лили Джагарова завършва Средно художествено училище за приложни изкуства „Свети Лука” – София, специалност „Художествена тъкан“. През 2011 г. става бакалавър по „Сценичен и екранен дизайн“ в Националната академия за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“ (НАТФИЗ) в гр. София, а през 2013 придобива магистърска степен по изобразително изкуство по специалност „Сценография за драматичен театър“ в Националната художествена академия в гр. София. През годините е работила като художник реквизит, преподавател по приложни и изящни изкуства, галерист, дизайнер и др. Има практически опит като създател на авторски визуални спектакли и изложби, изследовател в сферата на документалния театър, организатор на семинари свързани с костюмографията.

II. Характеристика на научната и научно-приложната продукция на докторанта.

Основна цел на дисертационния труд е да представи и систематизира феномена на видео изкуството в частност, представено под формата на инсталация и специфичното му влияние върху развитието на съвременната културна ситуация и среда.

Посочените главни задачи са:

- изследване и анализ на отношението на класическите изкуства и видео изкуствата към дигитализирането и осъвременяването на технологичното обучение;

- оценяване на значимостта на развиващия се жанр видео инсталационно изкуство, придобиването на художествени и естетически преживявания, знания, умения, ценности и нагласи, които допринасят за цялостното развитие на обучението в дигиталните изкуства.

- разглеждане на пространството, като неизменна част от създаването на видео инсталациите.

Актуалността на избория за разработване и изследване проблем е определена от целите на визуалните изкуства и необходимостта от дигитална модернизация през XXI век.

Дисертационният труд в обем от 191 страници има следната структура: введение, две основни глави, методологическо осмисляне и заключение, библиография, която наброява 169 източника, от които 167 са на английски език и два са преводи на български език, едно есе, едно интервю и два електронни адреса. В текста са представени около 90 илюстрации.

Във въведението се посочват целите и задачите на дисертационния труд. Посочва се обектът на изследване, провежда се анализ на видеото като съвременно изразно средство във визуалното изкуство. Правят се пояснения върху понятийния апарат на изследването. Дават се определения за различни видове аудио-визуални изкуства като видео изкуството, инсталационното изкуство, цифровото изкуство, компютърното изкуство, мултимедийното и дигиталното изкуство, публично изкуство, ситуационно изкуство. Според мен по-продуктивно би било, с оглед на обекта на изследване, тези видове изкуства да се разгледат не само от гледна точка на тяхната аудио-визуалност, но и на тяхната перформативност. Тази теорико-методологична част се нуждае от по-задълбочен и систематизиран преглед на съществуващата литература по въпроса.

Следващата част се състои от шест подглави. Разгледани са някои концепции за изкуството и публична среда, за видеото като предмет на художествено възприятие и за генезиса на видеото в контекста на изобразителното изкуство. Във фокуса на внимание попада проблемът за това какво е инсталация в изкуството и е направен кратък исторически преглед на развитието на видео инсталацията като изкуство. Изготвени са персоналии на знакови представители на видео изкуството от неговото зараждане като Нам Джун Пайк, Бил Виола, Вито Акончи, Брус Науман. В случая има нужда от по-сериозна обосновка за критериите по които е направена селекцията на отделните творци и за методологията на проучване. Частта завършва с по-обобщен разказ за ранната видео арт общност като този текст би могъл да бъде разширен и развит или като

въвеждащ преди персоналиите или под формата на заключителни обобщаващи процесите изводи.

В частта „Визуализацията и градът“ са проследени и анализирани някои научни изследвания, свързани с постмодерния град като начало за разбиране на публичното пространство, трансформацията на класическата графика и живопис в движещо се изображение, дигиталното изкуство в публичните пространства, връзката на средата с творбата и анализ на артисти, които работят в сферата видео инсталацията. Тя е структурирана в осем подглави: промяна на концепциите за пространство; пространствена разширена реалност; трансформация на естетическото и културното в контекстите съвременността; анализ на публичните пространства; движещото се изображение като изразно средство на художника (редактиране в пространството); статика и динамика на художественото изображение в публичното пространство; сценография в публично пространство; взаимодействие на видео инсталацията със заобикалящата среда. Тази сложна философско-естетическа част по обекта си на изследване, а именно – публичното пространство – среда на изкуството, като примери необосновано се връща към началото на ХХ век. Бих искала да отбележа, че като цяло посочените примери в текста са предимно от времевият диапазон на 60-те, 70-те години на ХХ век. Въпреки своята когнитивна стойност тази част засега е доста неподредена и се нуждае от систематизиране и конкретизиране с оглед на целите и задачите на изследването, свързани с проучване и анализ на видеоинсталациите в публична среда.

В заключението са систематизирани основните изводи на дисертационното изследване по посока на постигнатите резултати по

отношение на реализирането на целта, задачите и доказването на хипотезите. Направена е оценка на научната и практическата значимост на дисертационния труд. Дисертантката споделя и личния си опит като преподавател и практик в областта на визуалните изкуства.

Изследването е с научно-приложен характер и има амбицията да се създаде методически модел за изучаване на видео изкуството, общественото пространство и творбите които се излагат в него. В случая, въпреки че първите стъпки са направени, тази задача се нуждае от по-нататъшна разработка на определен методически модел.

Направен е опит за прилагане на разработените методи за оценка на изчислителни интерфейси *Human and Computer Interaction* (НСІ). Тези конвенционални методи и стратегии обикновено оценяват използваемостта на изчислителните интерфейси и търсят начини за тяхното разбиране и подобряване на тяхната производителност. Практикуващите НСІ като Бил Гавър, Антъни Дън, Фийби Сенгърс и Стив Бенфорд често адаптират художествени проекти към НСІ от различни гледни точки, използвайки алтернативни подходи и вдъхновяващи модели за подражание. Въпреки че крайните цели на НСІ и художествените общности се различават, връзката между интерактивните инсталации и публиката в контекста, свързан с изкуството, може да представлява един тип взаимоотношения между хората и компютрите. Стандартната методология на НСІ не оценява естетическите стойности чрез метода на НСІ, а вместо това изследва припокриващи се области между НСІ и цифрово изкуство.

Дисертантката има и художествена продукция като дизайнер, сценограф на театрални спектакли, като участник в изготвянето на късометражни и пълнометражни филми, перформанси и инсталации.

III. Резултатите от представения дисертационен труд дават основание да се формулират някои приноси моменти.

Първо, би могло да се изтъкне, че обектът на изследване е актуален и свързан със съвременни проблеми в изкуството и неговото взаимодействие с новите технологии. Също така е проучено голямо количество чуждестранна литература, в която се разглеждат различни форми на аудио-визуалните изкуства като видео изкуството, инсталационното изкуство, цифровото изкуство, компютърното изкуство, мултимедийното и дигиталното изкуство, публичното изкуство, ситуационното изкуство перформативните изкуства и др. Направен е опит за изследване на генезиса и развитието на видео инсталацията като специфична художествена форма. Представени са знакови творци и творби. Изследван е трансферът на художествени стилове, модели от живописата и други изкуства към съвременни художествени артистични практики като видео инсталациите. Изследвани са процесите на комуникация и видео инсталацията като нова форма за активно общуване със зрителя.

Направен е опит за разработване на някои съдържателни аспекти на един бъдещ методологически модел за изучаване на съвременни интердисциплинарни визуални изкуства чрез интерактивен подход, включващ изследване на художествен опит, идейно концептуализиране и практикуване на съвременни художествени форми като видео инсталацията в публични

пространства, което позволява придобиването на художествени и естетически преживявания, знания, умения, ценности и нагласи, обезпечавщи цялостно развитие на обучението по дигитални изкуства в съвременните образователни и творчески контексти.

IV. Критични бележки и препоръки.

Въпреки посочените приноси на дисертацията, особено ако се предвижда нейното публикуване като монография, тя има нужда от по-голямо прецизиране и класифициране на терминологията, от систематизиране на разглежданите проблеми, от обосновка на посочените примери.

Бих препоръчала на дисертантката да разработи част свързана с развитието на видеоарта в България, включително и да сподели собствения си опит като художник и преподавател, което би имало далеч по-голям научен принос за българското изкуствознание, отколкото прегледа на вече съществуващи в огромно количество изследвания на чужди художествени практики. Един от пропуските в труда е, че чуждите източници обикновено са просто цитирани без необходимия анализ и научна полемика.

Вече съществува достатъчно литература и от български изследователи за съвременните визуални, дигитални, перформативни, инсталационни и пр. изкуства в монографии, студии, статии, дисертации и пр. Моята препоръка е някои от основните тези на български изследователи, както и художествените практики на български творци също да бъдат анализирани и дебатирани в изследването.

В текста има доста технически, пунктуационни, стилистични, терминологични неточности, които следва да бъдат прецизирани.

Необходимо е да се прегледат и преработят цитатите и библиографията като бъдат посочвани коректно цитираните източници, съобразно библиографските стандарти. Искам да обърна внимание, че в текста източниците в скоби би следвало да се посочват на оригиналния им език, както са дадени в библиографията накрая, а не в превод на кирилица. Текстът би следвало да се форматира по-прецизно.

V. Заключение

Изследването би имало значение за всички – изследователи, преподаватели, студенти, които се интересуват от съвременните процеси и нови форми на перформативното изкуство.

Дисертантката има изискуемия минимум от две публикации в специализирани издания.

Въпреки направените препоръки, като се вземат предвид изтъкнатите качества на труда, давам положителна оценка и предлагам да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ на Лили Джагарова.

03. 09. 2020

София

Рецензент:

Йоана Спасова-Дикова